

ВИННИЧЕНКО

**Чесність з собою.
Роман. Повість. Новела**

**ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2023**

ЧЕСНІСТЬ З СОБОЮ

I

Віра сильно закусила верхню губу й відразу замовкла. З нахмуреними густими бровами, з якими зливалися чорні, злі чоловічки очей, вона, здавалось, щось переживала в собі.

Мирон курил, жмурился від диму ліве око й обома руками підкручував вуса до очей. Але вуса, зроблені неначе з кінського хвосту іржавого кольору, не піддавалися ніяким його зусиллям і уперто стирчали, як самі хотіли.

— Так ви, значить, хвалите? — раптом різко повернулася до його Віра. Мирон захопив декілька волосинок, підтягнув їх до очей, надув щоки й сказав:

— Хвалю-ю.

Він, як звичайно, протягав останні складки, неначе співав їх.

— Хвалите?! Все це і... навіть те, що він заразився? Так?

— Та-ак, навіть і це-е...

Віра не зводила з його очей.

— І коли хлопчик остаточно зробиться розпутником, вам буде дуже приємно? Так?

Мирон мигцем подивився на Віру.

По лиці їй вже бігла знайома нервова струнка, починаючи біля висків та збігаючись до уст. Віра кожен раз нетерпляче закусювала свої тонкі гарні губи, неначе хотіла стримати струйку, надокучливу, як муха.

— Чого ж ви мовчите? Так?

Мирон покинув крутити вуса, які зараз же розігнулися, як пружини, у всі боки, й з цікавістю подивився на Віру. Віра напружено чекала.

— Ну, припу-у-стимо, та-к... хоч, властиво, мені не я-ясно, що вас журить. Ви маєте бра-а-тика. Братик пішов у публічний ді-ім. Але тому, що в публічних домах водяться хво-ороби, він заразився. Що вас саме журить: те, що існують доми, чи що там водяться хво-ороби? Чи те, що бра-атик дістав одну з них?

В одчинену фіртку разом з вогким осіннім вітром безладно, хапливо встрибували хвилі міського гомону, неначе рятуючись від когось, хто люто гнався за ними там на дворі.

З виска у Віри відокремилося одно матово-чорне пасмо і безсило, мляво рвалося кудись у бік. Віра блідою, дуже тонкою, до жалю тонкою рукою недбало заклала його за вухо, але волосся вибивалося знову.

Мирон чекав.

Віра рвучко підвелася. Нервова струйка дуже помітно та швидко збігала по обличчю, ніби хтось під шкірою перешарпував униз ниточками.

— Я з вами не хочу більше балакати! Дійсно, з таким добродієм, як ви, треба інакше говорити. Тепер я це виразно бачу. І якщо я колись думала про вас інакше, то... зараз так не думаю... І всі ваші ідеї, ця «проповідь» не що інше, як свідомо брехня для виправдання своєї мерзотности та паскудства... так, паскудства!

Мирон глянув на годинника. Пів на п'яту.

— Я зараз іду, можете сховати свого годинника. Хочу тільки ось що вам ще сказати. Слушайте. Дайте Дарі спокій. Чуєте? Шукайте собі для свого гарема десь інде. Вона вас не помічає. А коли й помічає ваші замахы, то тільки сміється з них!..

— Чого ж ви хвилю-ю-єтесь? — засміявся Мирон.

— І не думаю хвилюватись! Сміх ваш нерозумний. Дара — жінка Сергія. Розумієте: жінка, а не... коханка.

— Зако-онна... — додав Мирон.

— Так, законна! Сергій брат мені, а для брата я можу багато дечого зробити. Це його турбує і взагалі примушує дещо припускати. А це образливо навіть... сама лише думка образлива є для його й для Дари. Розумієте? Коли ви не маєте ні чести, ні родини, то другі це мають, і вони не дозволять кожному лізти з брудними лапами!.. До того... Прошу вас слухати уважно!

— Я слу-ухаю...

— Крім того, якщо ви коли осмілитесь мені або комусь іншому говорити про наші відносини в Х., коли я була настільки дурна, що вірила вам, коли ви навіть посмієте про себе думати... Так, так! Навіть, думати. Не бійтеся, я завжди по обличчю вашому помічаю, що ви думаете. Так, так! Отже, кажу, коли ви посмієте кому-небудь говорити, або навіть думати, що між нами є якісь відносини, що я без взаємности кохаю вас, — то я при всіх загилю вам такого ляпаса, що вам зробиться дійсно неприємно. Чуєте?

Вона блідла все більш та більш, Мирон же спинив на ній свої зеленкуваті невеличкі очі й дивився з великою цікавістю. Один вус йому стирчав до гори, а другий униз. Довго неголене сіро-смугляве обличчя виявляло щось подібне до легкої насмішки або співчуття.

— Я вас тепер зрозуміла остаточно, до кінця зрозуміла! Перше я не згоджувалась, але зараз бачу, що ви тільки розпусник, герой полу, перевернена людина. Тому до вас так і тягне жінок. Думаєте, їх приваблює ваша вугласта фізіономія або котячі очі? Ха! Вам це неприємно? Так, ви — негарні, добродію! І фізично, і ще більш морально. І от це ваше моральне гидоцтво й приваблює до вас дуреп жінок. Дуреп, дурних, ідіоток. Це завжди було та...

Почувся дзвінок. Мирон не хапаючись встав і простягнув:

— Наша ціка-ава розмова переривається. Якщо хочете...

— Я нічого не хочу! Я тільки хочу сказати вам...

Знову подзвонили. Мирон швидко вийшов у передпокій.

Прийшла Дара з якимсь молодим чоловіком. Молодий чоловік був злегка сутулуватий, нижчий і не так міцно збудований, як Мирон. На йому були поганенькі штани, одягнені, очевидно, на чоботи, від чого ноги здавалися унизу товщими, ніж вгорі. Поверх чорної косоворотки піджачок. На голові кумедної форми кашкет. Без пальта.

— Ми, властиво, на хвилинку, — сказала Дара, входячи в кімнату.

— А, і ти тут! — кинула Вірі. — От товариш хоче познайомитись з вами і дещо попрохати у вас. Познайомтесь... Товариш Тарас... Товариш Мирон...

Говорила сухогато, не дивлячись на Мирона.

— А, так це ви Тарас? — з цікавістю подивився Мирон на молодого чоловіка й подав йому руку. Той пробурмотів щось і незграбно потиснув її.

Обличчя його не виявляло нічого особливого: жовто-бліде, вкрите салом та чорними крапками вугрів на висках і навіть вухах. Очі каламутні, далеко заховані, неспокійні, неначе непевно почували себе в глибоких орбітах. Єдине, що було в йому цікавого, це уста та підборіддя. Уста сухі, без вигибів, неначе без усяких мудрувань, але з певністю видовбані в обличчю, виявляли щось не зовсім звичайне. Це підтверджувало й підборіддя, круто зрізане, уперте, непорушне.

Коли Тарас скинув свого картатого кашкета з надзвичайно довгим лакованим дашком, лице йому зробилося неначе довшим та не таким похмурим.

Нічого не кажучи Миронові, він зараз же одвернувся, підійшов до стіни й почав роздивлятись розвішані етюди та малюнки, неначе лише для того й прийшов сюди. Біля ліжка стояв мольберт, запнутий простиралом. Мирон подивлявся на Тараса та на мольберт.

— Ви маляр? — не обертаючись, різко кинув Тарас як людина, яка почуває себе ніяково, лютиться на себе й не хоче показати цього.

— Ні, не ма-аляр, — простяг Мирон.

Дара з Вірою про щось шепотілись. Тарас круто одвернувся, підійшов до канапи, сів не дивлячись ні на кого, заговорив:

— Я... це... Я до вас в одній справі.. Себто і не справа, а просто... Ну, словом, я хочу прохати вас, щоб ви познайомили мене з анархістами. Дара Михайлівна... товаришка Дара (він ніяково посміхнувся й зараз же похмурився)... казала мені, що у вас мусять бути зв'язки... Так от, мені б хотілося... Якщо можете...

Він нервово повів головою й неспокійно, не дивлячись все-таки нікому в обличчя, подивився по кімнаті. Потім підняв руку і витер чоло. В кімнаті було досить свіжо. Мирон все з тою ж не то лінвоюю, не то насмішкуватою посмішкою дивився на його, підтягаючи одного вуса вгору. Але очі його, як і завжди, здавалось, схоплювали кожен рух, кожен звук, навіть вбирали їх в себе, тут же розрізали й роздивлялися. Жваві, тверді ясні, вони якось дивно гармоніювали з лінвоюю, недбалою посмішкою та повільними рухами Мирона.

— З анархі-істами! — потяг він другого вуса догори та скосив очі на його. — Можу. Вам яких: передільців, безначальців, комуні-і-стів, індивідуалістів?

Тарас спинив на його свій погляд і знову забігав очима.

— Бачите... — він напружено почав м'яти в руках свого кашкета, очевидно почувуючи все більшу ніяковість. — Мені б хотілося з тими, які одкидають... духовне, себто... душу... Себто, розумієте, які матеріалісти...

Віра нахилилася до Дари й щось прошепотіла їй посміхнувшись. Дара нічого не відповіла. Строго та уважно дивилась на Тараса своїми чистими темно-карими очима.

— Вони усі великі матеріалісти, — сказав Мирон. Тарас скинувся.

— Ну, ні!... О, ні! Я знаю. У нас у тюрмі були такі, що власне одкидали все це таке матеріальне. Цілком одкидали... Одна душа...

Він раптом злісно посміхнувся, насмішкувато та швидко глянувши у бік Віри.

Від Мирона не сховався цей погляд.

— До-обре... Можу. А вам це швидко треба?

— Так, я б хотів якомога швидше. Я вже з першого дня, як з тюрми вийшов, шукаю. І цілий тиждень, якось... Мені б хотілось розв'язати одне питання... Мені казали, що у вас різні знайомства...

— Та-ак, тро-о-хи є... Я сам в цьому місті місяців зо два, але... деякі зв'язки з анархістами знайдуться...

— Ще б пак! — раптом голосно сказала Віра. — Якщо вам, Тарасе, потрібні будуть зв'язки зі злодіями, шулерами, проститутками, то сміло звертайтеся... — і раптом, густо почервонівши, не скінчила і змовкла.

Дара різко повернулася до неї, але, побачивши замішання, встала, підійшла до вікна й загарабанила пальцями по шклі.

Навіть Тарас, який спочатку нічого не зрозумів, одразу якось зніжковів і теж для чогось устав.

Тільки Мирон лишився спокійним, і здавалось, що те, що привело в замішання всіх, було сказано не про його, про когось другого, кого Мирон зовсім не знає. Але те, що сказано, зрозуміло йому.

— Пробачте! — зірвалася з місця Віра й підбігла до його, з благанням хапаючи за руку.

— Запевняю вас, зовсім не хотіла, я нічого не думала... я... Мирон засміявся.

— Ну о-от ще! Нічого ж поганого ви й не сказали... Цілком правильно: і злодії, й шулера... Дуже шано-о-вні особи... А власна сестра — проститу-у-тка...

— Але ж ви не думаєте, що я з наміром? Не думаєте?

— Їй-богу, не ду-маю... Образить, звичайно, хотіли, але не так... І це не ва-ажно...

Як тільки Віра зірвалася зі стільця, Дара швидко обернулася і, спершись своїм струнким великим тілом об стіл, допитливо почала дивитись в обличчя Миронові: гостро, строго.

— Але я від своїх слів не одмовляюсь! — сердито скинулася знову Віра. — Повторюю, що ви й серед злодіїв знайомих маєте. І навіть приятелів...

— Та-ак, навіть приятелів, — згодився Мирон і озирнувся до Тараса: — Як що треба, можу познайомити... А ви хіба з тюрми не могли узяти явок до анархі-істів?

— Ні, я з ними лаявся, вони б не дали, — похмуро буркнув Тарас, який спідлоба, недовірливо подивлявся на Мирона під час балачки з Вірою.

— Я ж не інтелігент, — пояснив він. — Між іншим, ви, здається, знаєте... Ви з моєю сестрою знайомі... З Олею, панчішницею...

— Зна-а-ю, вона мені багато про вас розпові-да-ла...

Тарас чудно скинув на його очима та знову втер лоба.

— Прощайте, я йду! — раптом шарпнулася до дверей Віра.

Мирон нічого не сказав, тільки подивився на неї.

— Почекай, разом підемо, — кинула їй услід Дара, але без особливої жвавості.

— Ні, я не можу... Допобачення!

І нервово, поспішаючи, чіпляючись за власні ноги, вийшла з хати. Мирон ледве посміхаючись, провів очима її невеличку постать з довгою талією та важким чорним вузлом волосся на потилиці. Потім звернувся до Тараса.

— До-о-бре... Я це влашту-ую вам. Та сідайте, чого, стоїте... Сідайте, товаришко Да-а-ро...

Дара одійшла трохи від столу.

— Ні, ми також зараз ідемо. Мені треба тільки декілька слів сказати вам.

— Я слу-у-хаю...

З-під брудно-оливяної хмари, що важко насунулась над обрієм, раптом видерлось декілька соняшних промінів, вдарило з розгону в вікно й залило цілу стіну, канапу, Тараса й темно-золоте волосся Дари жовто-оранжевим світлом.

Дара швидко обернулась, прижмурила очі й ледве-ледве посміхнулась. І лице її з ніжною дитячою кругластостю вниз одразу зробилося від посмішки чи світла іншим, — ясним, ніжним. Звичайно очі її із злегко-здивованим закрутом темних брів дивилися занадто розумно та уважно. Ніжність її звичайно ховалася лише в пустотливому заломі уст, почуттьових, свіжих та невинних, як у дітей. Але зараз разом з посмішкою ця ніжність розлилася по всьому обличчю, й воно все освітилося теплотою та ласкою.

— Я слухаю, Да-аро.

Вона повернулася до Мирона.

— Який промінь, — хитнула вона назад. І раптом, похмурившись, сказала:

— Так я от що хочу сказати...

— Вибачте, будь ласка... — перервав її Тарас, встаючи та звертаючись до Мирона: — Ви нічого не матимете проти, коли я зачиню квартиру?.. Гомін там, на вулиці... Мені важко, я не виношу, дуже вуха б'є, це дратує... Чи це вам потрібно для повітря?

— Ні, прошу...

— Сидіть, я зачиню, — сказала Дара і, перехилившись через стіл, захопила пальцем квартиру й зачинила.

— Спасибі... — винувато сказав Тарас і знову звернувся до Мирона: — Це смішно, правда? Панська хвороба... Але я не можу... Більш усього гомін... Це мене завжди дуже турбує...

— Нерви?

— Так, так! — з вдячною жвавистю підхопив Тарас. — Дуже це... нерви... Я от і ніяковію все так тому, що нерви... Ви, звичайно, помічаєте, що я дуже ніяковію і поведжусь, як дурень?

Мирон засміявся:

— Ви самі бачите, що, як дурень, чи вам здається, що ми це думаємо?

Тарас не зміг одразу відповісти.

— Я?.. звичайно, я б хотів, триматися не так, але... Я гадаю, що вам це здається дурним, а тому і я також...

— Ну то це не важно. Сідайте й думайте, що нам це здається дуже розумним. Як самі думатимете, так і бу-уде... Я вас слу-ухаю, Даро.

Тарас деякий час так само ніяково посміхався, потім одразу, неначе проковтнувши посмішку, похмарнів і похнюпився.

Дара одвела від Тараса очі.

— Я хочу сказати... Вам нічого Віра не розповідала про Колю?

— Ні, розповідала.

— І те, що він хворий?

— І те-е...

— Значить, ви знаєте, що всі хочуть вимагати від вас пояснень?

Мирон мовчки, з веселим здивуванням підняв брови.

Жорстке, безладно сторчає волосся, здавалося, також здивувалось, і безладність його чомусь зробилась ще більше помітною.

— Значить, не знаєте.

— Це ціка-аво! — скрикнув Мирон.

— Але з приводу чого ж пояснення? Невже з приводу Ко-о-лі?

Дара строгим, слідкуючим поглядом дивилась на його.

— Взагалі, з приводу всього... всіх ваших ідей, пропаганди...

Тарас підняв голову й звернувся до Мирона:

— Так, це ви... вірно!... Це може бути... Це один з родів автосугестії... Хм!... Це ви почасти вірно...

І Мирон, і Дара подивилися на його зі здивуванням.

— Ви це про що? — спитав Мирон.

— Про те, що ви сказали... Але це не завжди вдається... не завжди. О, коли б то можна було внушити собі все, що схочеш!..

Раптом, помітивши здивовані, пильні погляди їх, засоромився, винувато забурмотів щось і почав шукати кашкета, якого весь час сам люто мняв руками. Помітивши й це, підвівся й почав прощатись.

Тоді Дара спокійно, неначе мала на це право, взяла його за руку вище ліктя, посадила знову на канапу й сказала:

— Сідайте й сидіть. Вам погано сьогодні. Зараз разом підемо.

Він покірливо сів, втер чоло й із сумом згодився:

— Так, сьогодні погано... Хмари ці... Коли от так хмари, важкі мені страшенно недобре... Важко, душно і от тут — показав він на нижню частину грудей — душить... Але це нічого... Ви балакайте, — вже проходить...

Дара ще трохи мовчки подивилася на його й повернулася до Мирона.

— Так... З приводу всього...

Одвернувся й Мирон, що пильно розглядав Тараса. Посміхнувся та обома руками підняв вуса до гори.

— Це ціка-а-во... Але чому ж тепер? Вони ж і раніше знали ці іде-єї.

Він надув щоки й уважно скоса зиркнув на Дару.

— Вони кажуть, що тепер це тому, що ваші ідеї... що ви починаєте розповсюджувати ваші ідеї серед робітників та молоді... І з'являються результати. От і з Кольою та... інші...

Взагалі хочуть в'яснити це питання про організацію проститутток, вільне ходіння в публічні доми та інше... Коли б це торкалося самого вас, тільки тоді б їм не було ніякого діла, але ви агітуєте й серед робітників...

— Я це підтверджую! — голосно скрикнув Тарас.

Мирон подивився на його, нічого не сказав і звернувся до Дари.

— Це цікаво... А цей Ко-о-ля... Він як, — просто пішов в публічний дім, чи з пропагандою?

— Каже, що з пропагандою...

Мирон весело засміявся.

— Це до-обре... Я задово-о-лений.

— І тим, що він заразився, також задоволені? — не піднімаючи голови, знову несподівано буркнув Тарас.

Мирон ще раз уважно подивився на його.

— Ну це непри-ємно... Але не так важно... Таким чи-ном, бу-у-де суд... Я задово-о-лений. Це занятно.

Дара не зводила з його допитливих, суворих очей.

Мирон, здавалось, був щиро вдоволений. Посміхався всім обличчям і в очах йому миготіло щось веселе, смішливе. І коли він так посміхався, лице ставало якимось іншим, м'яким, простим, притягуючим до себе з дивною силою.

І раптом він підняв вуса до гори й наче проспівав:

— До-б-бре... Значить, ви прийшли попереди-и-ти мене?

Дара злегка почервоніла.

— Так, коли хочете... Мені здавалося, що недобре нападати на невідготовленого. Для самого себе недобре, наче крадеш... А вони хочуть зненацька... Тому, здається, і Віра не казала. Я з тим не згоджувалася, заявила, що беру на себе передати вам запрошення, а разом з тим розповісти про цілі його... От і все... Зібрання завтра. У нас.

— Д-о-бре... А Ко-ля як себе почуває? Я ж уже тижнів зо два як нікого з вас не бачив.

— Коля нічого... Задирикуватий і нічого не боїться.

— Ви, здається, цього не похваля-аєте?

Дара неначе не чула, повернулася до Тараса й сказала:

— Ходім?

Мирон посміхнувся, а Тарас зашамотався, знайшов у себе в руках кашкета й підвівся.

Але вийти їм не вдалося.

Почувся грюкіт вихідних дверей, чиїсь кроки в коридорчику, й двері до Мирона без стукоту розчинилися. На порозі з'явилася Маруся, сестра Миронова. Дара бачила її разів зо два здалека. Тарас же зовсім не бачив, але кожен раз же, не знаючи навіть, що це сестра Миронова, вгадав би це по подібності їхніх облич. Така сама вугластість, тільки змягчена у Марусі, ті ж широкі тверді губи, та ж сама смуглявість та очі, — у Марусі гарніші та одкритіші.

Вона спинилася на порозі, озирнула усіх чудним, швидким поглядом, раптом безжурним рухом, одкинула капелюха назад і ступила в кімнату. Одягнена вона була чепурно, навіть зі смаком. Гарна, міцно збудована, злегка плескувата постать її похитувалась, очі занадто блистіли, під вилицями горів рум'янець.

Дара, що одійшла вже від столу, знову підійшла до його й вперлася, як раніше, неначе готувалася дивитися на щось.

Промінь на стіні давно погас, присмерки повзли з кутків. Тарас також одійшов до канапи.

— А! Мару-усе! — весело сказав Мирон. — А я чекаю на тебе ще з учорашнього ве-е-чора... А двері треба зачипити...

Маруся покірно зачинила двері й попрямувала до Дари. Спинившись недалеко від неї, вона посміхнулася, хитнула на Мирона головою й заговорила:

— Чекає... І нікакіх сібе. Драстуйте. А це ваш дружок? — показала вона на Тараса, хитнувши головою. — Ну драстуйте й вам.. Чого конфузитесь? Загуляла я, Ронька... І додому ночувать не прийшла...

ЗМІСТ

ЧЕСНІСТЬ З СОБОЮ	3
МОМЕНТ. 3 оповідань тюремної Шехерезади	153
НА ТОЙ БІК. Повість	172